

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความสำคัญ

สืบเนื่องมาจากระบบการค้าสินค้าเกษตรในตลาดโลก ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบการปกป้องและคุ้มครองมาสู่ระบบการค้าโดยเสรีมากขึ้นจึงทำให้ภาวะการแข่งขันทางการค้ามีความรุนแรงเพิ่มสูงขึ้น ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในหลายๆ ประเทศ ที่ต้องประสบกับปัญหาการแข่งขัน จึงต้องมีการปรับตัวเพื่อให้เกิดความมีประสิทธิผลทางการค้า และมีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบในทางเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าการแข่งขันดังกล่าวจะทำให้เกิดผลกระทบต่อระดับราคาสินค้าเกษตรโดยทั่วไป แต่สินค้าเกษตรบางชนิดก็จำเป็นที่รัฐจะต้องเข้ามาดูแล เนื่องจากสินค้าเกษตรชนิดนั้นเป็นสินค้าที่ช่วยสนับสนุนในการผลิตสินค้าอื่น เช่น ในกรณีพืชที่เป็นอาหารสัตว์ที่ช่วยสนับสนุนธุรกิจการเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ราคาภายในประเทศของสินค้าเกษตรบางชนิดจะมีราคาต่ำมากไม่คุ้มกับการผลิตจึงจำเป็นต้องนำเข้าจากต่างประเทศเพื่อผลตอบแทนที่ดีกว่า

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคหนึ่งของประเทศไทยที่มีพื้นที่รวมประมาณ 106 ล้านไร่ จากพื้นที่ทั่วประเทศ 321 ล้านไร่ หรือประมาณ 1/3 ของพื้นที่ทั้งประเทศ แม้ว่าภาคนี้จะมีพื้นที่เพาะปลูกมาก แต่กลับมีผลผลิตต่อไร่ในอัตราต่ำ ประกอบกับมีปัญหาด้านราคามาก โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจอันได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย ถั่วเหลือง

ในบรรดาพืชเศรษฐกิจทั้งหมดของประเทศไทย ข้าวจัดเป็นพืชที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นสินค้าเกษตรกรรมที่ทำรายได้สูงสุดเข้าประเทศ และยังใช้เป็นอาหารหลักของคนไทย รวมถึงประชากรโลกอีก 2,000 ล้านคนด้วย ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะไม่ได้เป็นประเทศที่ผลิตข้าวได้มากที่สุดในโลกก็ตาม แต่ก็ส่งออกข้าวได้มากโดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือจัดได้ว่าเป็นเขตที่มีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวมากที่สุดของไทย การเพาะปลูกข้าวมี 2 รูปแบบ ได้แก่ข้าวนาปีและข้าวนาปรัง สำหรับข้าวนาปีเป็นการปลูกข้าวโดยทั่วไปตามปกติ ซึ่งมักจะปลูกในฤดูฝน ส่วนข้าวนาปรังเป็นการปลูกข้าวนอกฤดูการผลิตหรือปลูกในฤดูแล้ง นอกจากข้าวแล้ว มันสำปะหลังก็เป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากว่า มันสำปะหลังเป็นพืชที่ปลูกง่าย สะดวกในการดูแลรักษา เวลาปลูกไม่จำกัดแน่นอน ให้ผลผลิตเป็นที่พึง

พอใจ ปลูกได้แม้ในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ สามารถทนความแห้งแล้งได้ดี ได้ผลผลิตสูงเมื่อเปรียบเทียบกับพืชอื่นๆ การเพาะปลูกมันสำปะหลังของไทยส่วนใหญ่ปลูกกันมากในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออก โดยทั้งสองภาคนี้คิดเป็นเนื้อที่เพาะปลูกประมาณร้อยละ 80 ของเนื้อที่เพาะปลูกทั้งหมด พืชเศรษฐกิจอีกชนิดที่สำคัญได้แก่ ข้าวโพด เนื่องจากข้าวโพดเป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกง่าย ให้ผลในระยะสั้นและให้คุณค่าทางอาหารมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับธัญพืชชนิดอื่นๆ ที่มีราคาใกล้เคียงกัน จึงทำให้มีการขยายการผลิตข้าวโพดเพิ่มมากขึ้นทุกปี ปัจจุบันความต้องการใช้ข้าวโพดภายในประเทศส่วนใหญ่ใช้ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์และการเลี้ยงสัตว์ โดยมีความต้องการใช้ข้าวโพดประมาณ 1 ใน 3 ของปริมาณการผลิต ส่วนที่เหลืออีก 2 ใน 3 จะเป็นการส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ การเพาะปลูกข้าวโพดโดยทั่วไปสามารถทำได้ปีละ 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกจะทำการเพาะปลูกในระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน เรียกว่าข้าวโพด รุ่น 1 (ต้นฝน) ส่วนการเพาะปลูกครั้งที่ 2 อยู่ในเดือนกรกฎาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ เรียกว่าข้าวโพด รุ่น 2 (ปลายฝน) พืชเศรษฐกิจอันดับต่อไป ได้แก่ อ้อย เนื่องจากอ้อยเป็นวัตถุดิบหลักในการแปรรูปเป็นน้ำตาล ซึ่งนับได้ว่าเป็นสินค้าอุตสาหกรรมเกษตรชนิดหนึ่งที่มีบทบาทและมีความสำคัญ ประมาณร้อยละ 70 ของผลผลิตน้ำตาลเป็นการส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ นอกจากนี้ผลพลอยได้จากการผลิตน้ำตาลจากอ้อย คือกากน้ำตาล สามารถนำไปใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารสัตว์ ผงชูรสได้ด้วย อ้อยทนทานต่อความแห้งแล้ง โรคและแมลงได้เป็นอย่างดี อ้อยมีตลาดรับซื้อที่แน่นอนและยังได้รับเงินทุนจากโรงงานน้ำตาล เพื่อใช้ในการเพาะปลูกอีกด้วย นอกจากนี้ถั่วเหลืองก็เป็นพืชเศรษฐกิจอีกชนิดหนึ่งที่สำคัญ เนื่องจากเป็นพืชที่ปลูกง่าย ปลูกได้ทุกภาค การเพาะปลูกถั่วเหลืองที่ทำกันโดยทั่วไปแบ่งออกได้เป็น 2 ฤดูกาลผลิต คือ ฤดูฝนและฤดูแล้ง ถั่วเหลือง รุ่น 1 หรือถั่วเหลืองฤดูฝน ปลูกในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกรกฎาคม ถั่วเหลือง รุ่น 2 หรือถั่วเหลืองฤดูแล้ง ปลูกในเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน

พืชเศรษฐกิจทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าในปีใดที่ราคาพืชชนิดนั้นขายได้ราคาสูง ในปีต่อไปเกษตรกรก็จะหันไปปลูกพืชชนิดนั้นกันมาก นอกจากผลผลิตที่ออกมามากจะทำให้พืชนั้นราคาลดลงแล้ว การกระทำดังกล่าวยังเป็นการแสดงถึงการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพอีกด้วย ดังนั้นเพื่อเป็นการคำนึงถึงหลักความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดในการผลิต และเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงควรพิจารณาสภาพทางเศรษฐกิจประกอบกับศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่เพื่อที่จะส่งเสริมการผลิตในกรณีที่มีความเหมาะสม และลดการผลิตลงในกรณีที่พืชนั้นๆ ไม่มีความเหมาะสม โดยหาพืชเศรษฐกิจหรือกิจกรรมใหม่ที่เหมาะสมกว่าเข้าทดแทน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาศักยภาพในการผลิตและศึกษาหาระดับศักยภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ 6 ชนิดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อันได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย ถั่วเหลือง
2. เพื่อศึกษาการปรับโครงสร้างการผลิต โดยเปรียบเทียบผลได้ทางเศรษฐกิจและข้อจำกัดของพื้นที่ที่เหมาะสมตามสภาพทรัพยากร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ทำการศึกษาเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ข้อมูลทางด้านพื้นที่เพาะปลูก ราคา ต้นทุน และผลผลิตในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2522-2538 ซึ่งได้จากเอกสารและรายงานทางวิชาการที่เผยแพร่โดยหน่วยงานราชการและสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศูนย์สถิติและสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ศูนย์ประสานงานปฏิบัติการพัฒนาการเกษตรชนบท กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ในการศึกษาเรื่องนี้ใช้วิธีวิเคราะห์ 2 วิธีคือ

1. แบบพรรณนา (Descriptive method) โดยใช้ตารางและรูปภาพประกอบการวิเคราะห์ เพื่ออธิบายถึงสภาพทางเศรษฐกิจและการผลิตในท้องที่ที่ทำการศึกษา เช่น ลักษณะต่างๆ ไปของพื้นที่ที่ทำการศึกษา
2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative method)

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาและวิเคราะห์การปรับโครงสร้างการผลิตทางการเกษตรของพืชเศรษฐกิจ 6 ชนิด อันได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง มันสำปะหลัง ข้าวโพด อ้อย ถั่วเหลือง ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากพืชเศรษฐกิจทั้ง 6 ชนิดนี้เป็นพืชที่นิยมปลูกทั่วไปในเกือบทุกจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ประโยชน์ของการศึกษา

1. เพื่อให้ทราบถึงสภาพของการผลิตพืชในแต่ละจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้วางแผน แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับพืชเศรษฐกิจ 6 ชนิดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ